

Postanowienie z dnia 9 grudnia 2010 r., IV CSK 193/10

Jeżeli wydanie wyroku i jego ogłoszenie następuje w innym dniu niż określony w delegacji sędziego do sądu okręgowego, skład sądu orzekającego jest sprzeczny z przepisami i powoduje nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Sędzia SN Marek Sychowicz (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper (sprawozdawca)

Sędzia SA Jan Kremer

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Sebastianusa van der S. przy uczestnictwie Grażyny B. o podział majątku wspólnego, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 9 grudnia 2010 r. skargi kasacyjnej wnioskodawcy od postanowienia Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 23 grudnia 2009 r.

uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wnioskodawca Sebastianus van der S. wniósł o dokonanie podziału majątku wspólnego po rozwiązaniu jego małżeństwa z uczestniczką Grażyną B., z którą – według jego twierdzeń – pozostawał w ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków. Podał, że jest obywatelem Holandii i po rozpoczęciu działalności gospodarczej był zobowiązany do uzyskania zgody na czasowe okresowe zatrudnienie i czasowy pobyt na terenie Polski. Ze względu na trudności w nabywaniu nieruchomości w Polsce przez cudzoziemców małżonkowie zdecydowali się na zawarcie umowy wyłączającej ustawową wspólność majątkową.

Uczestniczka wniosła o oddalenie wniosku, zarzucając, że ze względu na zawartą umowę małżeńską nie doszło do powstania majątku wspólnego. W okresie

małżeństwa stron uczestniczka nabyła natomiast wiele nieruchomości stanowiących jej majątek osobisty.

Postanowieniem wstępnym z dnia 10 września 2009 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie orzekł, że zawarta między stronami majątkowa małżeńska z dnia 1 sierpnia 1994 r., poprzedzająca zawarcie przez strony małżeństwa w dniu 26 sierpnia 1994 r., jest nieważna. Oceniając łączący strony na jej podstawie ustrój majątkowy na podstawie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego obowiązujących w chwili zawarcia przez strony umowy majątkowej małżeńskiej i zawarcia małżeństwa, uznał, że umowa ta stworzyła ustrój majątkowy małżeński ówczesnym przepisom nieznany. Zawarcie umowy było więc sprzeczne z art. 47 § 1 k.r.o., który takiego ustroju nie przewidywał.

Na skutek apelacji uczestniczki Sąd Okręgowy w Olsztynie zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że stwierdził, iż przedmiotowa umowa jest nieważna jedynie w części obejmującej zapis „z wyjątkiem majątku nabytego bezpłatnie lub, gdy spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowią”. Podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmując za podstawę wykładni przedmiotowej umowy jej tekst uznał, że wynikają z niego jednoznacznie zasady, na których zawarta została umowa oraz jej cel. Stwierdził, że ze względu na stypizowanie umów majątkowych małżeńskich nie można w nich łączyć ustroju rozdzielności i wspólności majątkowej, a w konsekwencji uznał, że umowa jest nieważna tylko w części. Oceniał przy tym, że strony zawarłyby umowę wyłączającą wspólność nawet bez nieważnego postanowienia, w owym czasie bowiem było to podyktowane prowadzoną przez wnioskodawcę działalnością, a także sytuacją materialną wnioskodawcy i uczestniczki.

W skardze kasacyjnej wniesionej przez wnioskodawcę, opartej na obu ustawowych podstawach, skarżący zarzucił naruszenie art. 58 § 1 i 3 oraz art. 65 § 2 k.c., polegające na nieuzasadnionym uznaniu, że nieważnością objęta jest tylko część czynności, oraz naruszenie art. 233 w związku z art. 234 k.p.c. w następstwie przekroczenia granic swobodnej oceny dowodów przez przyjęcie, że niezależnie od treści umowy została ona objęta zgodnym zamiarem stron. Domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia i orzeczenia co do istoty sprawy przez uznanie, że umowa majątkowa małżeńska jest w całości nieważna.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

W wydaniu zaskarżonego postanowienia brała udział sędzia Sądu Rejonowego Dorota C., delegowana przez Prezesa Sądu Okręgowego w Olsztynie, na podstawie art. 77 § 8 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm. – dalej jako "Pr.u.s.p."), do orzekania w dniu 17 grudnia 2009 r. w IX Wydziale Odwoławczym Sądu Okręgowego w Olsztynie w sprawach drugoinstancyjnych. Sąd Okręgowy, w składzie którego uczestniczyła delegowana sędzia, przeprowadził rozprawę w dniu 17 grudnia 2009 r. i odroczył ogłoszenie orzeczenia do dnia 22 grudnia 2009 r. W dniu 18 grudnia 2009 r. Prezes Sądu Okręgowego w Olsztynie na zasadzie art. 77 § 8 Pr.u.s.p. delegował sędzię Dorotę R. w dniu 22 grudnia 2009 r. do orzekania w IX Wydziale Cywilnym Odwoławczym Sądu Okręgowego w Olsztynie w sprawach drugoinstancyjnych. W dniu 22 grudnia 2009 r. przewodnicząca składu orzekającego sędzia Agnieszka Ż. zarządziła odroczenie terminu publikacji w sprawie na dzień 23 grudnia 2009 r. Z sentencji zaskarżonego postanowienia wynika, że zostało ono wydane – po rozpoznaniu sprawy w dniu 17 grudnia 2009 r. – w dniu 23 grudnia 2009 r. Protokół ogłoszenia postanowienia stwierdza jego ogłoszenie w dniu 23 grudnia 2009 r.

Delegowanie sędziego „do orzekania” obejmuje uczestniczenie w rozprawie, naradzie, wydaniu i ogłoszeniu wyroku lub postanowienia rozstrzygającego co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym, do którego na podstawie art. 361 k.p.c. mają zastosowanie przepisy o wyroku (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2006 r., I CSK 87/06, "Prawo Bankowe" 2007, nr 1, s. 21 i z dnia 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07, nie publ.). Ogłoszenie wyroku powinno nastąpić na posiedzeniu, na którym zamknięto rozprawę, jednakże w sprawie zawilej art. 326 § 1 k.p.c. pozwala na odroczenie ogłoszenia wyroku na czas do dwóch tygodni; wówczas ogłoszenia wyroku może dokonać sam przewodniczący.

Zgodnie z art. 324 § 1 k.p.c., sąd wydaje wyrok po niejawnej naradzie sędziów, która obejmuje dyskusję, głosowanie nad mającym zapaść orzeczeniem i zasadniczymi powodami rozstrzygnięcia oraz spisanie sentencji wyroku. Spisaną sentencję podpisuje cały skład sądu. Na tle przepisów kodeksu postępowania cywilnego widoczne jest rozróżnienie między wydaniem wyroku (art. 323 i 324) i ogłoszeniem wyroku (art. 326), które nie jest czynnością składającą się na wydanie wyroku w ścisłym tego słowa znaczeniu, stanowi natomiast element wydania wyroku w jego szerokim rozumieniu (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego

2007 r., III CZP 160/06, OSNC 2008, nr 1, poz. 7). W razie odroczenia ogłoszenia wyroku data rozpoznania sprawy i wydania wyroku są – jak w przedmiotowej sprawie – różne; daty te wymienia sentencja wyroku (art. 325 k.p.c.).

Jak wskazuje się w orzecznictwie, istnieje ścisły związek między ogłoszeniem wyroku a naradą nad wyrokiem, będącą elementem wydania wyroku. Związek ten wynika z faktu, że zakresem obu tych czynności objęte są zasadnicze powody rozstrzygnięcia. Przy takim rozumieniu aktu wydania wyroku wszystkie czynności wchodzące w zakres tego pojęcia powinny być dokonane przez sędziów, przed którymi odbyła się rozprawa poprzedzająca bezpośrednio wydanie wyroku, z możliwością odstępstwa od tej reguły tylko w wypadkach określonych w ustawie. Taki wyjątek ustanawia art. 326 § 2 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., III CZP 160/06). (...)

Nie może budzić wątpliwości, że sąd powinien być należycie obsadzony aż do chwili ogłoszenia wyroku, a co za tym idzie wszystkie czynności wykonywane przez sędziego delegowanego do orzekania w sądzie drugiej instancji, w tym wydanie i ogłoszenie orzeczenia, muszą przypadać na okres jego delegacji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 sierpnia 2009, III CZP 48/09, OSNC-ZD 2010, nr B, poz. 53, oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2008 r., III KK 85/08, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych” 2008, poz. 1448, z dnia 18 listopada 2009 r., III KK 188/09, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych” 2009, poz. 2322 i z dnia 10 czerwca 2010 r., IV KK 422/09, OSNKW 2010, nr 9, poz. 81). Warunek ten nie jest spełniony, gdy wydanie i ogłoszenie wyroku następuje w innym dniu niż określony w delegacji. W takiej sytuacji skład sądu orzekającego jest sprzeczny z przepisami w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., co prowadzi do nieważności postępowania.

Przepisy Prawa o ustroju sądów powszechnych regulujące delegowanie sędziego do pełnienia obowiązków poza jego siedzibę mają charakter gwarancyjny zarówno ze względu na zasady sprawowania przez sędziego wymiaru sprawiedliwości, jak i prawo strony do rozpatrzenia sprawy przez właściwy sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Stanowią wyjątek od zasady wykonywania przez sędziego władzy sądowniczej w sądzie, w którym ma on swoje miejsce służbowe (art. 55 § 3 Pr.u.s.p.). Taki charakter nakazuje ich ścisłą wykładnię, zatem nie można podzielić wykładni omawianych przepisów, w wyniku której sformułowany został pogląd, że zakończenie przez sędziego delegacji pomiędzy terminem rozprawy, na której

odroczone publikację orzeczenia, a jego wydaniem, nie stanowi podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 k.p.c. (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2006 r., I CSK 87/06, z dnia 17 kwietnia 2008 r., I CSK 500/07 oraz z dnia 30 maja 2008 r., III CSK 10/08, nie publ). Nie mogą jej uzasadniać argumenty celowościowe, a w szczególności odwołanie się do potrzeby zapewnienia sprawności i szybkości postępowania. Trafnie w tym względzie stwierdził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 26 września 2002 r., I KZP 28/02 (OSNKW 2002, nr 11-12, poz. 93), że rozważanie sposobu osiągnięcia tego celu nie może pomijać gwarancyjnej funkcji omawianych przepisów i jej znaczenia dla porządku prawnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).